

ВІСНИК

БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 10

Біла Церква
2000

МІНІСТЕРСТВО АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВІСНИК
БІЛОЦЕРКІВСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО
АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Збірник наукових праць

ВИПУСК 10

АГРОБІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ
ЗЕМЛЕРОБСТВА

Біла Церква

Редакційна колегія:

П.М. Пласенко, д-р вет. наук (відповідальний редактор),
Г.Г. Харути, д-р вет. наук (заступник відповідального редактора),
М.Я. Молоцький, д-р с.-г. наук (відповідальний за випуск),
М.Ю. Власенко, д-р с.-г. наук,
Е.В. Голошко, д-р біол. наук,
В.С. Куценко, д-р с.-г. наук,
В.П. Федоренко, д-р біол. наук,
І.Д. Примак, д-р с.-г. наук,
Т.В. Чугункова, д-р біол. наук,
В.І. Семілетко, канд. пед. наук,
М.О. Сокольська (відповідальний секретар)

Затверджено вченою радою
університету.
Протокол № 9 від 21.04.2000

Вісник Білоцерківського державного аграрного університету: Зб. наук.
праць.—Еіла Церква, 2000.— Вип. 10.— 310 с.

У десятому випуску вісника висвітлені результати наукових досліджень,
проведених ученими навчальних закладів та наукових установ аграрного профілю з
актуальних питань землеробства і рослинництва, зокрема дослідження залежності
продуктивності та урожайності сільськогосподарських культур від строків внесення
добрив та способів обробітку ґрунту.

Влияние фракций соплодий на рост, развитие, урожайность кормовой свеклы
В.М. Ткачук, О.М. Шевченко

На основании трёхлетних данных проведён анализ характера изменения составных частей соплодий, роста та развития растений, соотношения между частями корнеплодов, урожайности, качества кормовой свеклы сорта Урсус.

Influence of factions stem on growth, development, and productivity of a fodder beet
V.M. Tkachuk, O.M. Shevchenko

Because of three-years data's the analysis of a character of change stem, growth that of development of plants, parity between parts roots, productivity, quality of a fodder beet of a grade Ursus is conducted.

УДК 635.21:631.811.98:[631.559

Л.М. Філіпова, асп., Інститут картоплярства УААН;

М.Ю. Власенко, д-р с.-г. наук, Білоцерківський державний аграрний університет;

П.Г. Дульньов, канд.хім. наук, Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України

ВПЛИВ РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ НА ФОРМУВАННЯ АСИМІЛЯЦІЙНОЇ ПОВЕРХНІ ЛИСТКІВ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ КАРТОПЛІ СОРТУ ЗОВ

У статті подано результати досліджень з вивчення впливу нових регуляторів росту ДГ^A-82, ДСБ, ДГ-613, ВНДЖВ та ЕПС на ріст і розвиток рослин на протязі вегетації та урожайність картоплі сорту Зов. Відзначено значну інгібуючу дію препарату ДГ-613 в 5,0% і 10,0%-них концентраціях та стимулюючий ефект суміші ДГ^A-82 (0,5%) з ЕПС (5,0%).

Загальновідомо, що ріст і розвиток рослин регулюється речовинами, які утворюються самою рослиною (ендогенними регуляторами росту), або застосуванням їх синтетичних аналогів, котрі проявляють свій вплив через зміну ендогенного рівня природних гормонів, чим досягається бажана зміна у рості і розвитку рослини [1, 2].

Станом на початок 90-х років виявлено і різною мірою вивчено понад 4000 природних і синтетичних регуляторів росту найрізноманітнішого хімічного складу [3]. На протязі 1992-1997 рр. в Україні дозволено до впровадження 83 препарати-регулятори росту рослин (переважно біостимулятори), у тому числі для застосування на картоплі рекомендовано 15,4 % препаратів [4, 5].

Висока ефективність дії нових регуляторів росту дозволяє в 10-100 разів зменшити норми їх витрат, що є сприятливим не лише для збереження чистоти екологічного середовища, але й забезпечує високий рівень рентабельності їх застосування.

Агрономічній практиці і, зокрема, картоплярству гостро не вистачив регуляторів росту поліфункціональної дії, здатних впливати на різні етапи онтогенезу, мати антистресову дію, суттєво покращувати і зберігати якість сільськогосподарської продукції.

У зв'язку з тим, що існує невелика кількість інгібіторів проростання бульб, які до того ж малоефективні та екологічно небезпечні (наприклад, гідразид малеїнової кислоти), синтез штучних і виділення природних регуляторів росту з інгібуючими властивостями, які будуть відповідати сучасним вимогам до хімічних засобів захисту, є досить актуальним для практики картоплярства. Заслужують на увагу також нові стимулятори росту, які сприяють кращому розвитку рослин на протязі вегетації та підвищують урожайність.

З наукової точки зору практична оцінка серії нових регуляторів росту послужить поштовхом для синтезу аналогів цих препаратів, теорії і практики застосування їх як у картоплярстві, так і в цілому у рослинництві. Практичне значення обраної нами теми полягає в тому, що виробництву будуть рекомендовані нові ефективні, екологічно безпечні регулятори росту і розвитку рослин.

Матеріал і методика досліджень. На протязі останніх років нами проводились дослідження з вивчення доз та способів застосування регуляторів росту ДГ^А-82, ДСБ, ВНДЖ.В, ДГ-613, а також суміш вищезазначених препаратів з екстрактом полісахаридів (ЕПС) на час появи паростків і характер проростання бульб сорту Зов при їх зберіганні в умовах стаціонарного картоплексовища навчально-дослідного господарства БДАУ.

Вплив даних сполук на ріст і розвиток рослин в подальшому вивчався в умовах дослідного поля БДАУ на чорноземах вилугуваних малогумусних крупношилувато-середньосуглинкового механічного складу з такими агрохімічними показниками: вміст у орному шарі 0-30 см гумусу – 3,6-4,0%, азоту – 6,5-6,9 мг, фосфору – 9,7-11,2 мг, калію – 7,5-9,1 мг на 100 г ґрунту, рН сольове – 6,1-6,4 од.

Агротехніка вирощування картоплі була загальноприйнятою для зони. Густота садіння становила 45 тис. бульб на 1 га. Досліди проводилися в чотириразовій повторності. Розмір облікової ділянки – 25 м². Ділянки розміщувалися послідовно; розміщення повторень – двох'ярусне.

Результати досліджень. Загальновідомо, що погодні умови на протязі періоду вегетації мають істотний вплив на ріст і розвиток картоплі, нагромадження врожаю бульб та їх якість [6]. За період проведення досліджень найбільш сприятливі погодні умови для росту і розвитку картопляної рослини склалися у 1997 році.

Значна нестача вологи у травні та жарка і посушлива погода у червні 1999 року негативно позначилися на процесі формування асиміляційної поверхні та урожайності бульб у подальшому.

Результати польових досліджень показали, що обробка бульб препаратом ДГ-613 у концентрації 5,0 і 10,0 % (11, 12 і 16-й варіанти досліді) значно гальмувала появу сходів. Так, якщо на контрольних ділянках повні сходи спостерігались на 23-25-й день після садіння, то на ділянках з обробкою садивних бульб 5,0 % і 10,0 %-ними розчинами цього регулятора росту – на 35-40-й день.

Така затримка появи сходів призвела у подальшому до затримки настання інших фаз. Рослини значно відставали у рості, за період вегетації не встигали сформувати оптимальну площу листя, що призвело до значного недобору урожаю з ділянок цих варіантів досліді.

Однією з найважливіших складових формування врожаю є площа листя на 1 га посіву. Більшість дослідників вважає, що максимальне нагромадження врожаю відбувається при масі картошиння 40-45 т/га і площі листової поверхні 40-45 тис. м²/га [1, 6].

Вплив препаратів на формування листової площі рослинами дослідних варіантів представлено у таблиці 1. Як видно з даних таблиці, на протязі 1999 року рослини усіх варіантів досліді сформували найменшу площу листової поверхні, порівняно з цими показниками у 1997 та 1998 роках, що позначилося в подальшому на зниженні урожайності.

Таблиця 1 – Вплив регуляторів росту на площу листя рослин картоплі сорту Зов (1997 -1999 рр.)

№ п/п	Варіант	Площа листя, тис.м ² /га							
		25 червня				16 липня			
		1997р.	1998р.	1999р.	Середня за 1997- 1999 рр.	1997р.	1998р.	1999р.	Середня за 1997- 1999 рр.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ДГ ^А - 82 (0,1%)	39,4	33,8	20,6	31,3	43,7	38,0	22,8	34,8
2	ДГ ^А - 82 (0,5%)	39,3	30,6	19,4	29,8	43,5	37,5	21,8	34,3
3	ДГ ^А - 82 (2,0%)	40,4	37,0	19,7	32,4	43,5	41,6	23,5	36,2
4	ВНДЖВ (0,5 кг/т)	39,1	30,6	18,3	29,3	43,3	37,0	22,0	34,1
5	ВНДЖВ (2,5 кг/т)	39,0	36,2	19,6	31,6	42,4	38,6	23,2	34,7
6	ВНДЖВ (5,0 кг/т)	39,3	33,3	18,4	30,3	43,1	38,4	22,1	34,5
7	ДСБ (2,5%)	40,2	29,9	19,7	29,9	44,4	39,1	23,0	35,5
8	ДСБ (5,0%)	39,1	33,9	21,0	31,3	42,9	37,6	23,6	34,7
9	ДСБ (10,0%)	40,7	34,4	18,5	31,2	44,4	41,1	22,9	36,1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	ДГ -613 (0,5%)	39,4	29,2	19,5	29,4	43,1	37,4	21,4	34,0
11	ДГ -613 (5,0%)	31,3	17,5	13,9	20,9	34,3	28,2	18,5	27,0
12	ДГ -613 (10,0%)	29,1	14,5	8,2	17,3	31,0	17,4	12,4	20,3
13	ДГ ^А - 82 (0,5%) + ЕПС (5,0%)	42,1	35,9	20,9	33,0	47,2	41,7	24,7	37,9
14	ВНДЖ.В (2,5 кг/т) + ЕПС (5,0%)	39,9	34,0	18,7	30,9	43,5	38,7	21,9	34,7
15	ДСБ (5,0%) +ЕПС (5,0%)	41,5	34,2	18,2	31,3	44,4	39,8	21,6	35,3
16	ДГ -613 (5,0%) + ЕПС (5,0%)	30,7	22,4	14,1	22,4	33,3	28,5	18,3	26,7
17	Контроль (необроблені бульби)	39,1	31,7	18,8	29,9	43,1	38,0	21,0	34,0

У середньому за 1997-1999 рр. максимальну площу асиміляційної поверхні формували рослини 13-го варіанту (ДГ^А-82 + ЕПС) – на час першого обліку 33,0 тис. м²/га, другого – 37,9 тис. м²/га, що відповідно на 3,1 тис. м²/га та 3,9 тис. м²/га перевищує контрольний показник. Формування відносно великої листової площі забезпечило також застосування 2,0 %-ної концентрації розчину препарату ДГ^А-82 (3-й варіант досліду) та 10,0 %-ного розчину ДСБ (9-й варіант). Так, на час другого обліку асиміляційна площа листя на цих ділянках досліду перевищувала контрольний показник на 2,2 тис. м²/га та 2,1 тис. м²/га відповідно по варіантах досліду.

При застосуванні препарату ДГ-613 спостерігалось закономірне зменшення площі листя на 1 га при зростанні концентрації його розчину. Так, якщо 0,5 %-на концентрація несуттєво змінювала асиміляційну поверхню рослин, то рослини на варіантах досліду із застосуванням 5,0 % і 10,0 %-ної концентрацій розчину ДГ-613 (11, 12 і 16 варіанти) по усіх роках досліджень формували найменшу площу листя на 1 га. Так, у середньому за три роки на час першого обліку рослини цих дослідних варіантів сформували листовий апарат відповідно на 9,0 тис. м²/га, 12,6 тис. м²/га та 7,5 тис. м²/га менший, порівняно з рослинами контрольного варіанта досліду, на час другого обліку відповідно – на 7,0 тис. м²/га, 13,7 тис. м²/га і 7,3 тис. м²/га.

Як зазначалося вище, несприятливі погодні умови на протязі періоду вегетації картоплі у 1999 році призвели до значного недобору урожаю, порівняно з урожайністю в попередні роки досліджень, але, на відміну від 1997 та 1998 років, з усіх ділянок варіантів досліду із застосуванням препаратів ДГ^А-82, ВНДЖ.В та ДСБ було отримано суттєвий приріст урожайності, порівняно з контрольним показником (табл. 2).

Таблиця 2 – Вплив регуляторів росту на урожайність бульб картоплі сорту Зов (1997 - 1999 рр.)

№ п/п	Варіант	Урожайність, ц/га				Приріст урожаю, ц/га			
		1997р.	1998р.	1999р.	Середня за 1997-1999 рр.	1997р.	1998р.	1999р.	Середня за 1997-1999 рр.
1	ДГ ^А -82 (0,1%)	229	208	126	188	+11	-4	+29	+12
2	ДГ ^А -82 (0,5%)	220	180	114	171	+2	-32	+17	-5
3	ДГ ^А -82 (2,0%)	258	248	130	212	+40	+36	+33	+36
4	ВНДЖ.В (0,5 кг/т)	221	171	120	171	+3	-41	+23	-5
5	ВНДЖ.В (2,5 кг/т)	202	220	131	184	-16	+8	+34	+8
6	ВНДЖ.В (5,0 кг/т)	216	217	121	185	-2	+5	+24	+9
7	ДСБ (2,5%)	247	224	126	199	+29	+12	+29	+23
8	ДСБ (5,0%)	202	203	135	180	-16	-9	+38	+4
9	ДСБ (10,0%)	249	239	122	203	+31	+27	+25	+27
10	ДГ-613 (0,5%)	222	189	96	169	+4	-23	-1	-7
11	ДГ-613 (5,0%)	141	135	71	116	-77	-77	-26	-60
12	ДГ-613 (10,0%)	80	90	35	68	-138	-122	-62	-108
13	ДГ ^А -82 (0,5%) + ЕПС (5,0%)	296	252	140	229	+78	+41	+43	+53
14	ВНДЖ.В (2,5кг/т) + ЕПС (5,0%)	226	198	115	180	+8	-14	+18	+4
15	ДСБ (5,0%) + ЕПС (5,0%)	248	219	109	192	+30	+7	+12	+16
16	ДГ-613 (5,0%) +ЕПС (5,0%)	125	144	76	115	-93	-68	-21	-61
17	Контроль (необроблені бульби)	218	212	97	176	-	-	-	-
НІР _{0,05}		15,0 ц	15,4 ц	7,1 ц					

Максимальний приріст урожаю забезпечило сумісне застосування препаратів ДГ^А-82 (0,5 %) та ЕПС (5,0 %) (13-й варіант досліду) – у

середньому за три роки 53 ц/га. Хоч в умовах зберігання ця суміш не виявила позитивного ефекту, але у польових умовах спостерігалось значне стимулювання ростових процесів. Рослини дружно сходили, формували максимальну площу листя, порівняно з рослинами інших варіантів дослідів, швидко проходили усі фази онтогенезу і формували високий урожай – 229 ц/га в середньому за 1997-1999 рр. Сумісне застосування препаратів ДСБ, ВНДЖ.В та ДГ-613 з ЕПС (14-16-й варіанти дослідів) незначно відрізнялося від застосування їх у чистому вигляді. Високу урожайність забезпечило також застосування препаратів ДГ^А-82 у 2,0 %-ній концентрації та ДСБ в 10,0 %-ній концентрації (відповідно 3 і 9-й варіанти дослідів). Так, у середньому за три роки приріст урожайності з ділянок дослідів із застосуванням цих концентрацій препаратів становив 36 ц/га і 27 ц/га відповідно.

Застосування препарату ВНДЖ.В виявилось малоєфективним як в умовах зберігання, так і в умовах польового дослідів. На нашу думку, це пояснюється способом застосування препарату – обпилюванням. Так, значна частина норми препарату осипається при закладанні на зберігання та транспортуванні і не контактує з бульбами. Цілком можливо, що рекомендовані норми препарату були недостатніми.

Як видно з даних таблиці 2, найнижчий рівень урожайності спостерігався на ділянках з обробкою материнських бульб розчинами ДГ-613 у 5,0 % і 10,0 %-ній концентраціях (11, 12 і 16-й варіанти дослідів). Так, у середньому за 1997-1999 рр. недобір урожаю з цих ділянок дослідів становив відповідно 60 ц/га і 108 ц/га. 0,5 %-на концентрація розчину ДГ-613 не впливала на характер проростання та урожайність бульб. На нашу думку, потрібно продовжити експериментальні роботи зі строками обробки та концентраціями цього препарату, а також, можливо, випробувати проведення додатково передсадивної обробки бульб розчинами стимуляторів росту, щоб зняти негативну інгібуючу дію препарату на ріст і розвиток рослин у польових умовах.

На основі одержаних даних можна зробити такі висновки:

1. Препарат ДГ-613 посилював інгібуючий ефект при зростанні концентрації розчину. Обробка материнських бульб 5,0 % і 10,0 %-ним розчинами препарату призвела до значної затримки у рості і розвитку рослин, а також значного зменшення урожайності бульб (60-108 ц/га, залежно від концентрації).

2. Максимальний стимулюючий ефект у польових умовах забезпечила обробка насінневих бульб 0,5 %-ним розчином ДГ^А-82 в суміші з 5,0 %-ним розчином ЕПС. Так, на період цвітіння рослини цього варіанта дослідів формували максимальну асиміляційну поверхню листя – 37,9 тис.м²/га, приріст урожаю у середньому за 1997-1999 рр. становив 53 ц/га.

3. Не виявлено значного впливу препарату ВНДЖ.В на ріст і розвиток рослин на протязі вегетації та урожайність бульб.

4. Активний ріст і розвиток рослин та стабільний приріст урожайності по роках досліджень (36 ц/га у середньому за три роки) забезпечила обробка

материнських бульб 2,0 %-ним розчином ДГ^А-82. Аналогічні результати отримано при застосуванні 10,0 %-ного розчину ДСБ: приріст урожаю становив 27 ц/га.

1. А.А. Кучко, М.Ю. Власенко, В.М. Мицько. Фізіологія та біохімія картоплі. – К.: Довіра, 1998 – 335 с.

2. Никелл Л.Дж. Регулятори роста растений. Применение в сельском хозяйстве. – М.: Колос, 1984. – 191 с.

3. Регулятори росту рослин у землеробстві. За ред. А.О.Шевченка. – К.: УДНДПТІ «Агроресурси», 1998. – 143 с.

4. Регулятори роста растений. Список химических и биологических средств борьбы с вредителями, болезнями растений и сорняками и регуляторов роста растений, разрешенных для применения в сельском хозяйстве Украины на 1992-1996 гг. Ч. 2. – К., 1992. – С. 232-257.

5. Регулятори росту рослин. Перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні. – К.: Юнівест маркетинг, 1996. – С. 94–96.

6. Агрометеорологічні ресурси картоплі. За ред. П.С. Теслика – К.: Урожай, 1992. – 208 с.

Влияние регуляторов роста на формирование ассимиляционной поверхности листьев и продуктивность картофеля сорта Зов

Л.Н. Филиппова, Н.Е. Власенко, П.Г. Дульнев

В статье приведены результаты исследований по изучению влияния новых регуляторов роста ДГ^А82, ДСБ, ДГ-613, ВНДЖ.В и ЕПС на рост и развитие растений в период вегетации, а также урожайность картофеля сорта Зов. Отмечено значительное ингибирующее действие препарата ДГ-613 в 5,0% и 10,0%-ной концентрациях, а также стимулирующий эффект смеси ДГ^А-82 (0,5%) с ЕПС (5,0%).

The effects of growth regulators on the formation of assimilation area of foliage and the produktiviti of Zov potatoes

L.Filipova, M.Vlasenko, P.Dulnov

The results of influence of new growth regulators DG^A-82, DSB, VNDGV, DG-613 and EPS on the plant growth and yield of Zov potatoes are shown in this article. We must to inform about market inhibitory effect of 5.0 % and 10.0 % concentration DG-613 and stimulatory effect of mixture DG^A-82 (0,5 %) with EPS (5.0 %).

УДК 631.41:63

Я.П. Цвей, канд. с.-г. наук, А.М. Широконос,

Інститут агроєкології та біотехнології (м.Київ)

В.В. Іваніна, канд. с.-г. наук

НАДХОДЖЕННЯ ВАЖКИХ МЕТАЛІВ В АГРОЕКОСИСТЕМИ ПІД ВПЛИВОМ ВИКИДІВ МЕТАЛУРГІЙНОГО ЗАВОДУ

Вивчались особливості розсіювання таких важких металів, як Cu, Zn, Ni, Cd, Pb, Mn, у просторі та їх надходження у ґрунт при різній відстані від джерела

Філіпова Л.М., Власенко М.Ю., Дульньов П.Г. Вплив регуляторів росту на формування асиміляційної поверхні листків та продуктивність картоплі сорту Зов	279
Цвей Я.П., Широконос А.М., Іваніна В.В. Надходження важких ме- талів в агроєкосистеми під впливом викидів металургійного заводу	285
Шубенко Н.П., Васильківський С.П. Створення вихідного матеріа- лу ярого ячменю	289
Чешневська Л.В. Вплив генотипу та зовнішніх факторів на морфо- логічні показники гречки літнього строку сівби	294

Наукове видання
Реєстраційне свідоцтво КВ № 2581

Вісник
Білоцерківського державного
аграрного університету

Збірник наукових праць

Вип. 10

Агробіологічні основи
землеробства

Редактор Л.В. Міщенко
Комп'ютерна верстка: Л.Ю. Губіна

Здано до складання 5.04.2000. Підписано до друку 31.05.2000.
Формат 60x84 1/16. Ум. др. арк. 18,01. Зам 576-100.
Редакційно-поліграфічний сектор відділу НТП БДАУ.
09117, Біла Церква, Соборна площа, 8, тел. 3-11-01.